

VINYETES LOCALS, LLENGUATGE GLOBAL

dossier

El còmic és una de les grans arts populars del segle xx. La seva barreja de components gràfics i literaris el converteix en un mitjà de comunicació únic, molt efectiu a l'hora de transmetre propostes d'esbarjo o educatives, a l'hora de presentar continguts lúdics, intel·lectuals i transgressors. A les comarques gironines, tot i que s'han conegut èpoques prou receptives envers aquest mitjà, la història i l'humor gràfic no han estat gaire valorats, i tampoc no se'ls ha considerat material historiable. Els continguts que presentem en aquest dossier volen ser una aportació modesta en aquesta direcció, sense pretendre, en cap moment, caure en el dogmatisme ni ser exhaustius o enciclopedistes. Més enllà de la descripció d'obres i autors, hem volgut oferir una mirada a les indústries culturals associades al còmic: editors, llibreries especialitzades, publicacions alternatives i premis dedicats a la matèria. Desitgem que el conjunt promogui l'interès del lector per un mitjà artístic i narratiu gens negligible i cada cop més prestigiat, sobretot en els països on els índexs de lectura són molt superiors als del nostre.

Sebastià Roig

L'AVENTURA
DEL CÒMIC
GIRONÌ

Un cavall vigorós

El naixement d'una revista molt influent

JOAN MANUEL SOLDEVILLA > TEXT

>> Portada del número 1 de Cavall Fort (1961).

Cavall Fort és considerada la publicació de referència de les revistes juvenils fetes en català. La seva presència ha estat ininterrompuda des de l'any 1961, i la seva aportació en el camp dels tebeos és essencial: no només va crear personatges de gran ressò social —Jep i Fidel, Pere Vidal, Ot el bruixot—, sinó que va ser la plataforma d'introducció a casa nostra de la historieta franco-belga, amb sèries com *La patrulla dels Castors*, *Jan i Trencapins*, *Els barrufets* i *Gil Pupil·la*.

Diversos van ser els factors que van permetre l'aparició d'una revista d'aquestes característiques en ple franquisme, però va ser decisiva la irrupció d'una jove generació d'escriptors, dibuixants i pedagogs que veien la necessitat de crear una publicació que lluités per la preservació i difusió de la llengua catalana. Malgrat això, aques-

ta circumstància encara feia inviable l'aparició d'un producte que, de fet, era quelcom tan intolerable com un tebeo en català.

En aquesta conjuntura irresoluble va resultar decisiva la intervenció dels bisbats de Vic, Solsona i —*primus inter pares*— Girona. Les tres diòcesis van ser les institucions que donaren cobertura legal a una revista que es presentava com a «publicació infantil editada pels Secretariats catequístics de Girona, Vic i Solsona (amb censura eclesiàstica)»; així, la revista publicava tebeos en català i quedava blindada davant delsensors del règim, en ser una publicació apostòlica on eren importants, sobretot en els primers anys, els textos de divulgació cristiana. És cert que l'Església era un dels pilars del franquisme, però no ho és menys que a inici dels seixanta l'Església catalana seguia una línia

>> Jan i Trencapins, els herois creats per Peyo, van aterrar a les pàgines de la revista l'any 1963.

Cavall Fort va crear personatges de gran ressò social —Jep i Fidel, Pere Vidal, Ot el bruixot—, i va introduir a casa nostra la historieta franco-belga

singular, on s'agermanaven catalanisme i progressisme, tot recollint els batecs que pocs anys després culminarien a tota l'Església amb el concili Vaticà II.

Cavall Fort inicià la seva llarga història sota l'aixopluc de l'església gironina, i es converteix aviat en un reflex dels aires de renovació i canvi que, lentament, transformaven la societat catalana.

Joan Manuel Soldevilla
és estudiós del còmic.

CARLES BECH: EL GEGANT DEL TBO

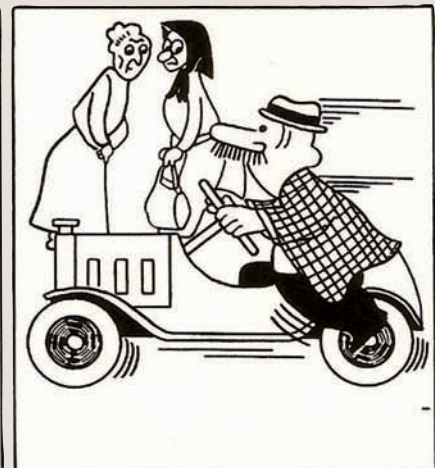
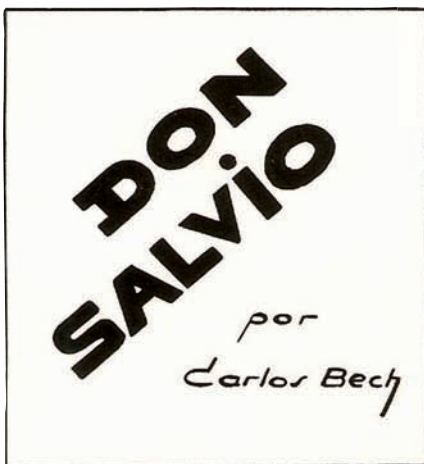
Nascut a la Bisbal d'Empordà (1914-1999), el nom de **Carles Bech** va unit a la història del *TBO*, ja que són milers els guions —més de 30.000— que va publicar en aquesta revista. Prolífic, versàtil, incansable i prou intel·ligent com per saber adaptar-se a les característiques gràfiques dels diversos dibuixants, va tenir el talent de saber crear sèries per a totes les èpoques en què va estar vinculat al *TBO*. Autor també de relats i de teatre, la seva tasca com a guionista va ser reconeguda amb el *Premio nacional de Literatura infantil y juvenil* (1974).

Encara que en els seus inicis va fer aportacions en el camp gràfic —*Don Salvio*—, ràpidament va abandonar aquest camp per esdevenir guionista d'algunes de les sèries més emblemàtiques de la revista, com *La família Ulises*, *Eustaquio Morcillón* o *Melitón Pérez*. Més endavant va ser capaç de crear sèries noves de notable èxit, com *Josechu el vasco*, *Altamiro de la Cueva* o *Casimiro Noteví*.

Un carrer a la Bisbal recorda la seva aportació llegendària al món de la historieta.

Joan Manuel Soldevilla és estudiós del còmic.

No n'hi ha pas la tira

Acudits, dibuixants i historietes a la premsa gironina contemporània

L'època daurada del còmic i del dibuix satíric a la premsa gironina va durar tota la dècada del 1980 i es va estendre fins a les beceroles del darrer decenni, just quan es va començar a flairar el segle XXI.

SALVADOR GARCIA-ARBÓS > TEXT

Peatàis aconseguir l'abocador i ho celebrà ballant per Sant Ferrisó
El Litróna futbol club fa un concurs de Mús per trobar president
Relacionen el pigneu diàscot de Banyoles i la desaparició del Naso

>> La Coma. 2 juliol 1988.

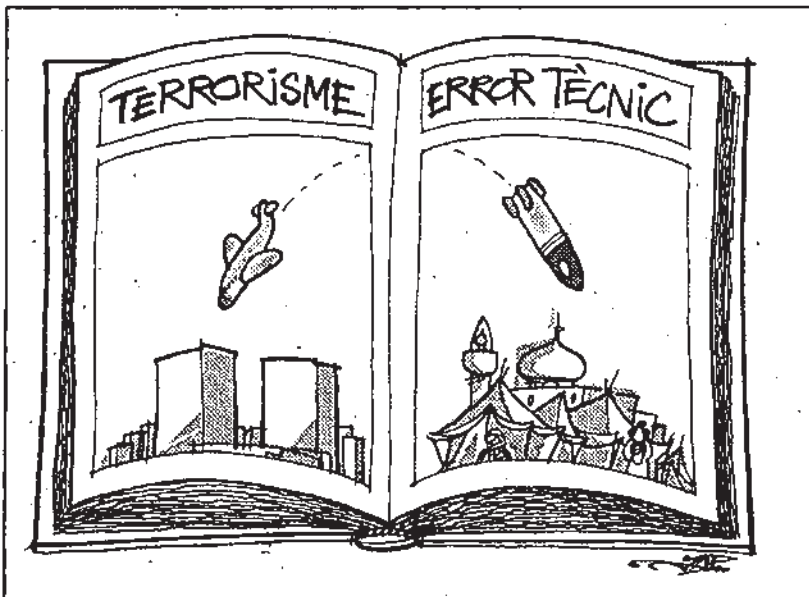
La crisi, les presses i les situacions extremes afinen la punteria de la gent d'opinió, sobretot dels necessitats d'explicar-ho tot amb un acudit o amb un dibuix. Tanmateix, diria que el gran moment per als mitjans de comunicació impresos i per a la llibertat d'expressió més descarada ja ha passat. Queden molt lluny els dies de

La Coma, el suplement satíric i passat de voltes del *Punt Diari*. No dubto que molt d'aquell enginy per donar la volta a les coses s'ha traslladat a la Xarxa, però, tot i que l'accés potencial que ofereix és universal, hi ha una atomització de continguts tan grossa que dificulta que tothom hi arribi el mateix dia, si és que mai hi arriba. Fa quinze anys, la majoria estadística podia comentar el mateix acudit del mateix diari o del mateix programa de tele. L'improbable era que això no passés.

La sàtira salvatge de *La Coma* avui campa desbocada per la xarxa i poc sovint una broma nostrada és *trending topic*. Això sí, quan ho és, el ressò és espectacular. Internet és una gran fàbrica d'acudits, perpetrats sovint per franc tiradors amagats en avatars anònims. La premsa és per a valents. A la premsa escrita es dona la cara i la responsabilitat és absoluta.

Diria que l'amenaça d'un plet i els advocats, tant o més que les lleis, són els grans entrebancs de la llibertat d'expressió en l'humor. Tanmateix, això afina molt l'agudes dels acudits; només cal veure els dibuixos de Joan Antoni Poch sobre la cacera d'elefants, la crisi i el rei d'Espanya. Abans es tirava pel tros. Abans, en aquell petit període entre el final de la dictadura i el segle XXI, es podia anar pel dret i no passava res.

ELS ACUDITS

No hi ha cap dubte que *La Coma*, nascuda el 1985, és el sùmmum de l'humor gràfic a les comarques gironines. Estripava sense miraments

>> Jordi Soler és l'autor d'una obra gràfica irreplicable i empeltada d'humor absurd, que es complau a subvertir els clixés de les tires diàries.

De La Coma a L'Aboia

No hi ha cap dubte que *La Coma*, nascuda el 1985, és el summum de l'humor gràfic a les comarques gironines. Estripava sense miraments. I la gràcia és que fins i tot els afectats ho esperaven. Hi destacaria dos caricaturistes: Jesús Garcia-Gil, de Besalú, amb un domini excepcional del color i del detall, i Miquel Ros, de Palafrugell, capaç de captar l'esperit de cada personatge i dotarlo d'una imatge intemporal, més enllà de la seva època. Durant uns anys —centrem-ho el 2004— a *El Punt* també hi van excel·lir les caricatures del basco-tarragoní José Manuel Álvarez Crespo, *Napi*. També en van ser firmes habituals Joan Antoni Poch i Jordi Soler, un dels principals guionistes de la publicació, amb Xevi Sala i Joan Poyano.

La Coma va tenir diverses èpoques: va aparèixer el 1985 com a suplement estiuenc. Va tornar els estius del 1987 i el 1989 com a suplement diari. Va abandonar el blanc i negre i, entre el 1989 i el 1991, es va incloure a dins de *Presència*, el suplement d'*El Punt*, com a espai satíric setmanal. I el gener del 1991, *L'ovella negra d'El Punt* es va independitzar de *Presència*, en va adoptar el format i es va repartir els dissabtes. Quim Bou, una de les celebritats del còmic català, també hi va fer alguna escaramussa.

L'aventura periòdica de l'ovella va quedar estroncada el 31 d'agost del 1991. *El Punt*

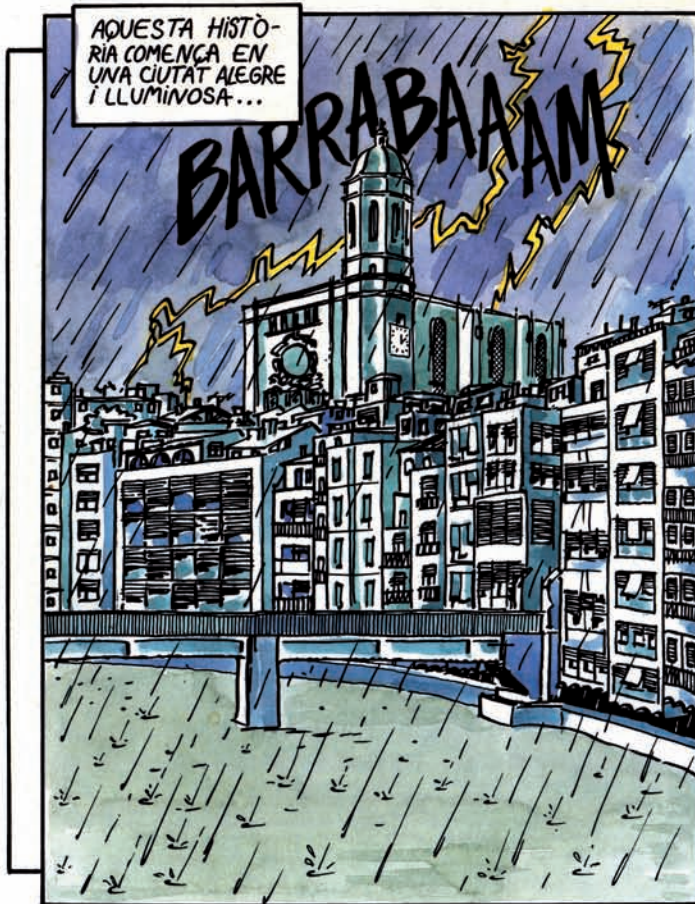
va esquilar l'ovella, però no la va escorxar. Va tornar a sortir el 28 de desembre del 1999, diada dels Innocents, amb un número extraordinari per repassar els principals esdeveniments de l'any. Aquell any, a banda dels clàssics, també hi van fer muntatges i hi van dibuixar Josep Duixans, Ramon Buch, Lluïsa Xarnac, Patrícia Torra, Carles Gispert i Joan López. Aquell número també va tenir il·lustracions d'Alfons López i de Lluís Recasens, l'Avi, col·laborador d'*El Punt Avui*; a les comarques barcelonines hi publica *La Barrila de l'Avi*.

El mes d'octubre del 2008 va néixer *L'Aboia*. Era una secció d'humor, autoanomenada *L'ovella negra del ramat*, inclosa a les planes del *Presència 30 dies*. Va sortir cada mes, entre l'octubre del 2008 i l'agost del 2009. A l'estructura clàssica s'hi van afegir nous guionistes i només un nou dibuixant: Miquel Garcia, que ha estat un il·lustrador habitual d'*El Punt*, al costat de Pep Duixans, Raül López, Lomer i Joan Casals.

>> *La Coma*, 15 agost 1987.

El 1993 es va iniciar la col·lecció *La història dels pobles en còmic*, dibuixats majoritàriament per Ricard Soler amb guió de Lluís Recasens, «l'Avi»

>> Primera pàgina de Quima Guspira i els falsificadors (1990). Dibuix de Joan Antoni Poch i guió d'Àngels Gardella.

Àlbums, sèries i monogràfics

L'editora d'*El Punt*, sigui Edicions Periòdiques o Hermes Comunicacions, ha mostrat molta disposició a publicar històries gràfiques. Algunes obres mestres indiscutibles es barregen amb obres tan poc reeixides com poc acceptades pels consumidors de còmics. El 1993, amb el patrocini de Caixa Girona, es va iniciar la col·lecció *La història dels pobles en còmic*, dibuixada majoritàriament per Ricard Soler amb guió de Lluís Recasens, *l'Avi*. Es van publicar les històries gràfiques de 44 pobles gironins i del Maresme, recollits en gairebé una trentena de volums.

La història més reeixida, de més prestigi i de més èxit va ser *Assassinat a la mesquita*, d'Alfons López, al llapis, i de Pepe Gálvez, al teclat. Publicada a *Presència*, explicava un relat de racisme i crims a la plana de Vic. L'obra va ser traduïda al castellà i es va publicar en format àlbum.

El 1987, *Presència* ja havia publicat també per entregues *El general Moragues: un patriota català*, amb guió i dibuixos de Saner, de factura clàssica, a tinta, i amb ambientació històrica molt correcta. En aquella mateixa època també es publicava un acudit de Fermín a les planes dels sumaris. El juny del 87 va néixer *Rostoi*, un extraterrestre simpàtic i badoc ideat per Jordi Arbonès «Nif», amb dibuixos d'Isidre Centeno. També va esdevenir una sèrie per entregues.

En la línia de diversificar productes, l'editora d'*El Punt* va llançar *El Puntet*, que havia nascut com a personatge de Joan Antoni Poch. El *Puntet* era un personatge d'humor blanc costumista, rodó, a mig camí dels Spirou, la Mafalda i dels Peanuts. En aquest suplement infantil, hi van néixer les aventures de Quima Guspira, una reportera acompanyada de l'Hipòlit Targetes, amb guió original d'Àngels Gardella i uns dibuixos fora de sèrie de Joan Antoni Poch, el qual va demostrar un enorme domini del color. Se'n van publicar dues històries per entregues: *Quima Guspira i els falsificadors* (1990) i *L'infern blanc* (1991), la primera de les quals va ser editada més tard en un àlbum. Entre les dues sèries es va publicar la història *Les aventures d'en Troi*, ambientada a la futurista ciutat d'Urbica, amb guió d'Àngels Gardella i il·lustracions de Josep Palma.

Entre els últims àlbums de còmic editats per *El Punt* destaquen els dos primers lliuraments del personatge *En Siset*, de J. C. Negre (Joan Codina Negre): *La llegenda del tapís* (2005) i *Operació Iceberg* (2009).

Al *Diari de Girona* i al seu suplement *El Dominical*, els còmics hi han estat més escadussers. En destaca *El minicòmic*, aventures de petit format (quart de plana) signades per Josep Coll i també per Xavi Roqueta.

El *Diari de Girona*, successor de *Los Sitios*, el diari del règim a la ciutat, va tenir una vida gràfica de lloguer. De fet, la va tenir especialment quan van fer vida conjunta les dues capçaleres: *Los Sitios-Diari de Girona*. Corria el 1985 i, a través d'agència, el rotatiu comprava dues tires i uns passatemps. Per aquella època, abans de catalanitzar el nom i els continguts, cada diumenge s'hi publicava *El Edén*, de Salas, i *Olafo el vikingo* (*Hägar the Horrible*), de Dik Browne, i unes «sis diferències» de King Features Syndicate Inc.

>> Xavi Roqueta.
Diari de Girona,
13 agost 1985.

>> Jaume Bach.
El Punt, 2 març 1979.

Les vinyetes de Bach, Bergé, JAP, Lluís Puigbert i de tots els ninotaires permeten, avui, veure la realitat des d'un altre enfoc i, demà, analitzar el passat

gat i gos | LLUÍS PUIGBERT

>> **Lluís Puigbert.**
 El Punt, 31 gener 2001.
 A la dreta, **Bergé.** Diari de Girona, 2 abril 1986.

>> **Narcís Masferrer «Narmas».**
 Diari de Girona, 1985.

La urgència inspira

L'acudit gràfic, diari i compromès, no apareix a la premsa gironina fins al 1979 amb l'arribada del *Punt Diari*, des del primer dia i a portada. El signa Jaume Bach, d'Olot, que el fa de denúncia i amb contingut polític. El *Punt* els combinarà amb acudits més generalistes, com alguns que va fer el *cavallfortià* Picanyol en els primers números.

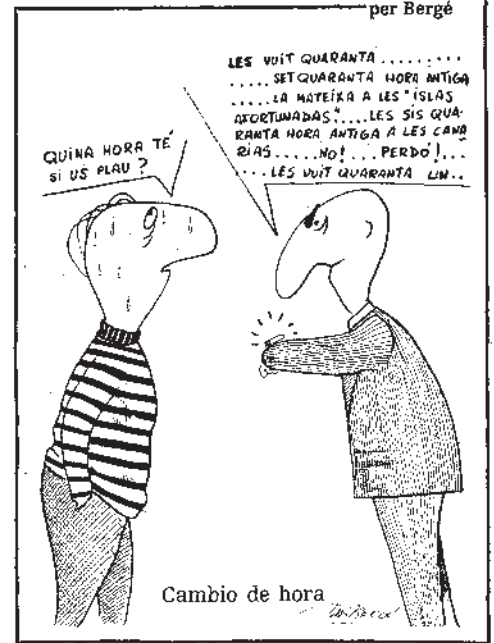
A *Los Sitios*, res de res. I no hi començarà a haver acudits fins a la nova capçalera *Los Sitios-Diari de Girona*, l'any 1984. Aleshores, el feixista director Don Jaime Sureda Prat crida un seu amic de Sant Feliu de Guíxols, Narcís Masferrer. Durant aquells anys de transició es comencen a publicar els acudits que havia dibuixat, sota el pseudònim Narmas, a la plana 2 en una secció anomenada *BlaBla-BlaBla*. Aquest home era un geni de l'humor blanc; sabia treure la punxa a la quotidianitat sense ficar-se en política. Narmas també va col·laborar als setmanaris *Àncora*, de Sant Feliu de Guíxols, i *L'Empordà*, de

A cada moment el seu argument

bon dia

per Bergé

Cambio de hora

Figueres. El 1981 es va autoeditar el llibre *Tres-cents acudits*.

L'acudit diari de Narmas va sortir per darrer cop el 31 de desembre del 1985. S'acomiadava amb una autocaricatura: amb això es tancava la barraca, ben barada. L'1 de gener del 1986, també a la part inferior esquerra de la plana 2 de *Los Sitios-Diari de Girona*, es presentava Bergé amb un dibuix de caire nadalenc, sota l'epígraf *Bon dia*. Deu anys més tard, el gener del 1996, José Manuel Rodríguez Bergé va tancar el *Bon dia* i va inaugurar la secció *Amb la V de Bergé*. L'any 2006 CCG Edicions va publicar el llibre *Amb la V de Bergé*, un recull de les vinyetes més representatives que Bergé ha publicat al rotatiu gironí.

Al *Punt Diari*, el 7 de novembre del 1980 Joan Antoni Poch va començar a publicar *La punxa d'en JAP*, probablement l'acudit gràfic més popular de la premsa gironina de tots els temps. Els dibuixos d'en JAP van substituir en Jaume Bach, després d'un període en què no hi va haver cap vinyeta fixa. D'en JAP, se n'han publicat quatre reculls: *Tretze anys i un dia* (1994), *Nyam-nyam* (1995), *Wintous'95* (1996) i *Quina por!* (1997).

Més tard, el 13 de març del 1982, va néixer la tira *En Sísif*, del polifacètic Jordi Soler. El 1989, amb motiu del 10è aniversari d'*El Punt*, es va editar *El còmic*, una recopilació de dibuixos publicats per Jordi Soler, Joan Anto-

L'acudit gràfic, diari i compromès, no apareix a la premsa gironina fins al 1979 amb l'arribada del *Punt Diari*, des del primer dia i a portada

ENRIC BUG: ROCK I PIN-UPS

>> **Fermín. Presència,**
8 febrer 1987.

ni Poch i Jaume Bach. L'edició gironina d'*El Punt* va incorporar l'any 2000 el ninotaire Lluís Puigbert, procedent del setmanari *L'Empordà*, que va presentar diverses vinyetes setmanals sota l'epígraf *Gat i gos*. Puigbert continua en actiu a totes dues capçaleres.

Les vinyetes de Bach, Bergé, JAP, Lluís Puigbert i de tots els ninotaires que desafien les lleis que limiten la llibertat d'expressió permeten avui veure la realitat des d'un altre enfoc i, demà, analitzar el passat. La gràcia i la grandesa d'algunes vinyetes és la vigència. Sempre hi ha crisis, guerres, conflictes, eleccions, governants ximpls, polítics, esports i incidents per dessacralitzar. No hi ha dibuixant d'acudits que no reconegui que es treballa millor amb un govern de ximpls. No n'hi ha cap que no reconegui que la inspiració sol arribar per la via d'urgència. És estressant pensar cada dia una vinyeta: l'obligació de dir alguna cosa i, a més, de fer riure, de complir i complaure els lectors. Aquesta urgència, a mesura que s'acosta l'hora de tancar el diari, és molt dura, més que el dibuix físic. A vegades les idees arriben quan la rotativa engega. La urgència inspira.

Salvador Garcia-Arbós és periodista.

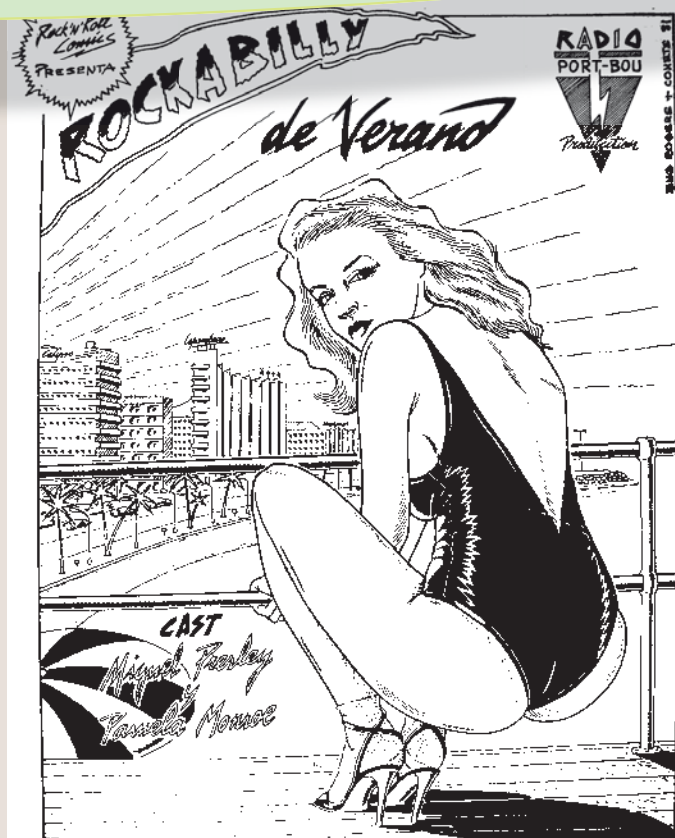
El dibuixant **Enric Bug Lapedra** (Portbou, 1957) forma part de la generació d'autors de *comix underground*. Es va estrenar amb la historieta «The Speed Kills» (1976), a la revista *Star*. Des de llavors, les seves pàgines —firmades amb l'heterònim Bug Rogers— van aparèixer a *Bésame Mucho*, *Vibraciones*, *Rambla*, *Playboy* i *Rock Spezial*.

Tot sovint, l'artista va traslladar a les vinyetes un univers pop, on conviuen astres de Hollywood, dones fatals i motoristes, enmig d'unes atmosferes tan melancòliques com les dels quadres d'Edward Hooper.

Gràcies a sèries com «Lucky el Zurdo» o la seva participació al recull *Astronomia Pirata* (Ikusager Ediciones, 1980), Bug va participar de ple en l'escena que va renovar els temes, els continguts i l'estètica de la historieta. També va figurar en grans exposicions col·lectives, com *Catalunya vista de l'Exterior* (Banco Exterior de España, 1980) o *Tintín a Barcelona* (Fundació Joan Miró, 1984).

Al marge del còmic, Bug ha treballat en la il·lustració, el disseny gràfic, l'interiorisme i el disseny industrial. En els darrers temps ha recuperat el llapis, la tinta i les aquarel·les per dibuixar *pin-ups* de colors psicodèlics.

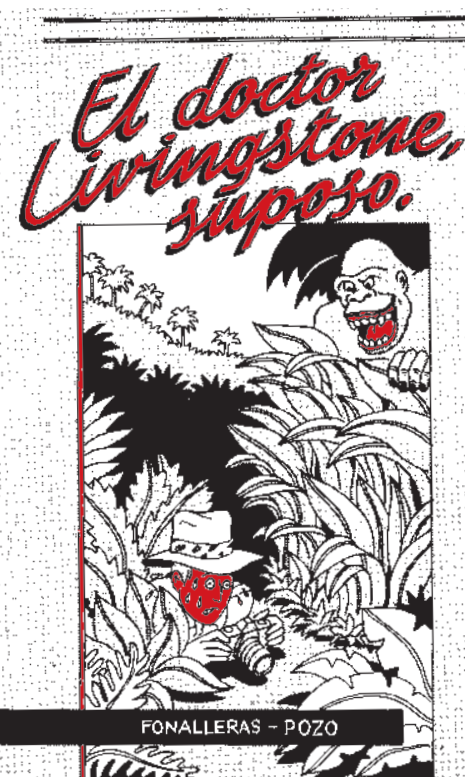
Sebastià Roig és periodista.

Ninots i lletraferits

Les relacions entre els escriptors dels anys vuitanta i la historieta van ser esporàdiques

SEBASTIÀ ROIG > TEXT

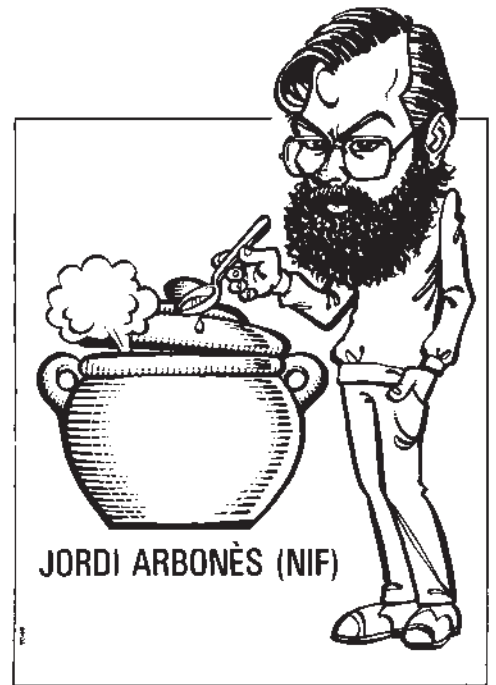
>> El doctor Livingstone, suposo (1985). Dibuix d'Àngel del Pozo i guió de J. M. Fonalleras.

El grup d'autors gironins sorgits els anys vuitanta va ser força heterogeni, però alguns d'ells es van apropar al llenguatge de la historieta. Josep Maria Fonalleras n'és el cas més evident: el seu llibre de contes *El rei del mambo* (Edicions del Pèl, 1985), de factura experimental i postmoderna, incorporava l'univers audiovisual del còmic des de la mateixa portada, on la bafarada de pensament d'una noia anuncia el títol del llibre.

A l'interior del volum hi anava encartat *El doctor Livingstone, suposo*, un quadernet d'histories amb guions de l'autor i dibuixos d'Àngel del Pozo. El còmic adaptava el conte homònim, que narra les peripècies africanes d'un reporter fotogràfic, complementat per dues pàgines protagonitzades per Oleguer Barber, mestre en onanisme. El personatge i els textos procedien d'*El rei del mambo*, text amb què Fonalleras s'havia endut el Just Casero de 1983.

Oleguer Barber, en el conte premiat, es permetia interaccionar amb alguns personatges d'Hergé. «*El lotus blau* —recorda Fonalleras— és el primer llibre de què tinc consciència que em regalen per sant Jordi. Em costaria destacar algun títol, potser *El ceptre d'Ottokar* o *Tintín a Amèrica*. Per tot: per la filigrana del dibuix, pel detall, per l'extrema precisió. Salvant les distàncies, l'estil net i clar d'en Pozo m'hi feia pensar».

A altres contes del llibre, l'autor va fer l'ullet a sèries de còmic clàssiques —*Terry i els pirates*, de Milton Caniff—, humorístiques —*Astèrix*, de Goscinny i Uderzo— i alternatives —*Anarcoma*, de Nazario—. Tot i estar molt distanciat de l'esperit del *comix underground*, Fonalleras puntualitza: «En aquell moment, mons relativament allunyats, al-

>> Jordi Arbonès vist per Disart.

menys a Girona, tenien molts més punts en comú que no pas ara. Te'ls trobaves tots allà mateix. I, d'alguna manera, vull pensar que hi havia una mena d'osmosi, no?, de corrents que es transmetien. Nazario, el trobo fenomenal, un punt de referència d'època, no solament estètic sinó de reflex del moment».

Undergrounds i juvenils

Qui connectava de ple amb l'esperit underground era Jordi Arbonès, bon coneixedor dels textos de Kerouac i de les vinyetes de Robert Crumb. No és rar que la seva primera obra, *Miratges* (Edicions Boratuna, 1983), plena d'histories d'ambient suburbial i nocturn, portés el subtítol *Cròniques de l'altra Girona*.

El grup d'autors gironins sorgits en els anys vuitanta va ser força heterogeni, però alguns d'ells es van apropar al llenguatge de la historieta

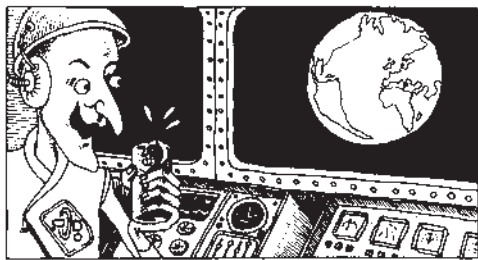
Arbonès va saltar al terreny del còmic l'any 1987, quan va escriure els guions de *Rostoi*, les desventures d'un alienígena dibuixat pel ninotaire Isidre Centeno, publicades pel setmanari *Presència*. L'escriptor definia *Rostoi* com «un *guiari* que no s'adona de res, que va fent voltes amb una única intenció: fer de guia turístic particular del lector». El personatge, en efecte, recorria com un esperitat pobles i paisatges gironins a la recerca d'El Dorado. I ho feia acompanyat per un grup de bojos, qui sap si en homenatge a l'origen frenopàtic de Don Vito o Makoki, antiherois del *comix* barceloní. *Presència* també va servir de plataforma de guionatge per a Angels Gardella.

Toni Vinyes-Miralpeix i Gassó també va apropar el còmic a la narrativa. Dibuint de formació —havia publicat la sèrie *Les coves del bandoler* (1969) a *Cavall Fort*—, es va estrenar amb la novel·la juvenil *El poder del robí negre* (Pòrtic, 1985). El robí negre era un meteorit caigut a Birmània i que tenia un poder inesperat. Amb aquesta obra, Vinyes volia ajudar a omplir el buit amb què es trobaven molts lectors quan havien de fer el salt de la historieta a la literatura. Aquesta era una premissa molt habitual en aquells temps, quan l'atractiu de la lletra impresa encara no havia estat escombrada per l'omnipresència dels videojocs o les telesèries.

Sebastià Roig és periodista.

>> *Rostoi* (1987). Dibuix d'Isidre Centeno i guió de Jordi Arbonès. A la dreta, *El pirata negro*, de Jaume Provensal.

Còmic

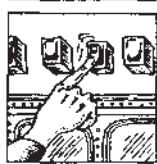
ROSTOI (I)

PER FI, DESPRÉS DE TANTS I TANTS ANYS LLUM TRAVESANT INNOMBRABLES GALAXIES, L'AVENTURER ROSTOI TENIA DAVANT SEU L'OBJECTIU: LA TERRA!!
ENRERA QUEDAVEN LES PERILLOSES CONSTEL·LACIONS DE LA MONA... EL PORC... LA RATA... EL CUC... LA SERP... L'ORANGUTA... EL CAMELL... EL NEGOT... LA

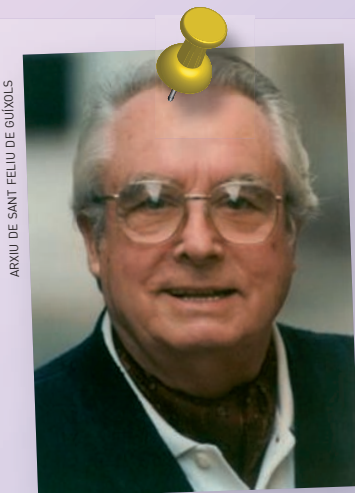
ROSTOI ERA L'ELÈGIT PER SALVAR LA SEVA GALAXIA DE LES URPES DE GOND "EL TIRA", PER AIXÒ HAVIA DE TROBAR EL QUE INNOMBRABLES AVENTURERS, ABANS QUE ELL, HAVIEN CERCAT, PERDENT LA VIDA EN L'INTENT... EL DORADO.
(N. de TA.)

¡OJA SE M'HA FOTUT LA RESERVA!
PER A UNA MILLOR COMPRESIÓ DEL LECTOR, A PARTIR D'ARA, S'APLICARÀ LA TRADUCCIÓ SIMULTÀNIA... DE TRES

JAUME PROVENSAL: L'ART DE LES PORTADES

ARXIU DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

Nascut a Santa Cristina d'Aro (1916), **Jaume Provensal** va viure gairebé tota la vida a Sant Feliu de Guíxols i va morir a Palamós (2002). La seva participació en el camp de la historieta va ser més aviat minsa, però la seva feina com a il·lustrador va ser monumental: esdevingué un dels artistes clau per entendre què va suposar la novel·la popular, un dels fenòmens més apassionants i oblidats de la nostra cultura recent.

Provensal va ser l'autor de milers de portades de les novel·les de quiosc, portades de composició brillant i de colors captivadors que enlluernaven els lectors dels anys quaranta i cinquanta. Capaç d'adaptar-se als diversos gèneres triomfants —romàntic, westerns, aventures o policíac— es va convertir en el dibuixant habitual de les portades de Pedro Víctor Debrigode, el més gran autor de la novel·la popular espanyola. Així va ser el creador gràfic de col·leccions com *El pirata negro*, *El galante aventurero* o *Servicio Secreto*.

Diverses iniciatives a Sant Feliu de Guíxols —exposicions, associacions, conferències— han reivindicat la seva aportació artística.

Joan Manuel Soldevilla és estudiós del còmic.

>> Isidre Pallàs.

Fanzines: quan el fan passa a l'acció

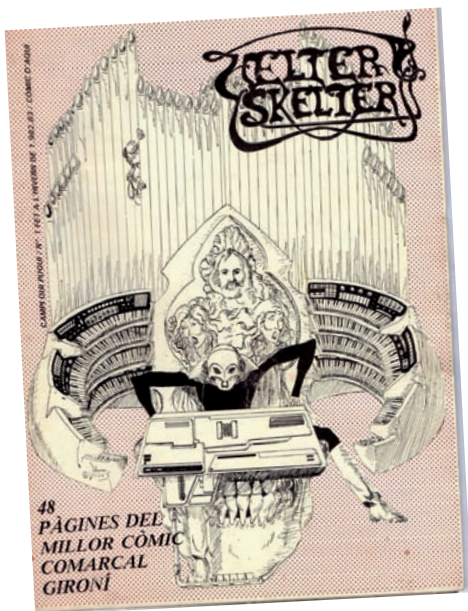
El còmic va ser un element indispensable de les revistes alternatives

Els fanzines són el vehicle d'inquietuds estètiques, filosòfiques i culturals. El seu caràcter irregular i efímer dificulta cartografiar aquests esclats de periodisme subterrani i combatiu. Us proposem una aproximació a aquestes publicacions, impulsades per aficionats amb ganes de dir-hi la seva.

XAVIER CASTILLÓN > TEXT

>> Helter Skelter (1983).

Portada de David Vivó «Vitus».

Per parlar de fanzines fets a Girona, quedo amb Isidre Pallàs en un vaixell oceanogràfic amarrat al port de Barcelona mentre la seva tripulació té uns dies lliures. L'Isidre el vigila. Sempre ha estat una ànima lliure. I contestatària. Porta tota la vida dient el que pensa i actuant en conseqüència. Aquest caràcter combatiu va tenir les seves primeres manifestacions en aquella Girona de fa trenta anys, grisa, burgesa i provinciana, en la qual es començaven a intuir petits canvis i temptatives de rebel·lió i «atacs al sistema».

Un moment decisiu va ser l'ocupació, per part del Col·lectiu Squat, d'una casa deshabitada al carrer Portal Nou del Barri Vell de Girona, el 30 de novembre de

1985. Poques setmanes abans, durant les Fires de Sant Narcís, havia sortit el primer número de *No hi ha crisi... el que hi ha és molt de morro*, un fanzine amb un títol que avui resulta profètic. L'impulsaven ell i Joan «Ninyín» Cardona, futur guitarrista de Sopa de Cabra. Com diu l'Isidre, «el nom no podia ser més curt: no es pot explicar això en menys paraules». A la portada del segon número, hi havia la foto de la casa escollida com a objectiu i el titular «Pel dret a la vivenda, ocupem-la!!». Des de l'editorial s'argumentava: «Cansats ja de rodar pels carrers buits i d'omplir les butxaques dels taverners, i ja que el poder ens segueix ignorant, volem un lloc per poder trobar-nos, parlar-nos, col·locar-nos, tocar, dormir, en definitiva, crear. Aquest lloc no el tenim, no ens el donaran. Per tant, l'ocuparem». La revista incloïa imatges de l'habitatge ja ocupat.

El tercer número de *No hi ha crisi...* es va fer des de la nova redacció, «a la meravellosa casa del Col·lectiu Squat de Girona», un focus d'activisme i creativitat on també van tenir lloc concerts de grups com ara Exterminio, Cap de Turc, Ketama i Copacabana, el qual va aportar components i can-

Durant les Fires de Sant Narcís, va sortir el primer número del fanzine *No hi ha crisi... el que hi ha és molt de morro*, amb un títol que avui resulta profètic

çons al que més tard seria Sopa de Cabra. Els punks del Squat també van muntar el seu propi fanzine, *Hueso Duro*, que acabaria tenint una vida força llarga com a publicació, sobretot musical. *No hi ha crisi...*, en canvi, era un espai més obert, amb escrits de formats i temàtiques diverses (entre els col·laboradors hi havia Jordi Arbonès «Nif», Gerard Quintana, Pau Lanao, Rafel Bosch, Cuco Lisicic o Eudald Carbonell). Inclou documents únics —com la transcripció a mà d'una roda de premsa que Manolo García i Quimi Portet van oferir a Boomerang—, i força còmic i il·lustració de línia underground.

«Publicàvem entre 200 i 300 exemplars de cada número, tot i que d'algun en vam arribar a fer 500 o 600, i els veníem a mà, a 100 peles o per la voluntat. El preu mínim era res, si no tenies un duro, però d'entrada no el regalàvem. Evidentment, mai no vam intentar fer-hi diners», explica Pallàs. Després de set números, editats entre 1985 i 1986, i quan l'aventura del Squat ja havia acabat, *No hi ha crisi...* va desaparèixer. «Ho vam deixar per cansament. Girona és molt desagraïda», recorda Pallàs, que tot i així va treure a final dels vuitanta un altre fanzine, *Ket Diuen?!*, de dues pàgines i vida breu, per donar veu a moviments socials diversos i a músics com en Ninyín, que ja començava a triomfar amb Sopa, i al qual molts anys després dedicaria un *Ket Diuen?!* especial, en record del seu amic mort i ara instal·lat a Júpiter.

>> *Cau Còmic* (1983).
Portada de J. Fernandez.

Nascut al Cau del Llop

Cau Còmic / Helter Skelter, una de les primeres revistes de còmics de la qual hi ha constància a les comarques gironines, va sortir a principi de 1983, després d'un llarg procés de gestació col·lectiva i pràcticament assembleària. La publicació estava impulsada per una trentena de dibuixants i guionistes, amb una mitjana d'edat al voltant dels vint anys. Es reunien al Cau del Llop, un bar de Sant Pere de Galligants, a la Girona vella i llavors amb gens de glamur. Allà van estar preparant durant mesos aquesta «publicació estacionària de còmics», que va obrir el seu únic número amb el manifest «histò/èric» de John Sinclair a la nació de Woodstock, que acabava amb un desig de «llibertat, autodeterminació, pau, justícia i igualtat per a tot el món».

Un dels principals temes de debat va ser el nom i, en paral·lel, la línia que havia de seguir la revista. Al final es va decidir que, per reflectir millor les diferents sensibilitats del col·lectiu, tindria dos noms i dues portades diferents en el mateix número. La meitat d'aquelles «48 pàgines del millor còmic comarcal gironí» es van repartir entre la història més clàssica i sovint humorística de *Cau Còmic*, nom que homenatjava el seu lloc de trobada, i el còmic fantàstic i underground de *Helter Skelter*, nom d'una cançó dels Beatles, tot i que les fronteres estilístiques entre tots dos sectors no eren gaire rígides.

>> A l'esquerra, vinyeta d'Albert Bosch. *Helter Skelter* (1983).
A baix, *Lubric Cronic* (1983).

Cau Còmic / Helter Skelter, una de les primeres revistes de còmics de la qual hi ha constància a les comarques gironines, va sortir a principi de 1983

JOAN COMALAT

>> **Enric Marquès** presenta el *Cau Còmic / Helter Skelter* el dia 1 de febrer de 1983.

>> **A la columna de la dreta**, *El Llibre de la Selva* (abril 1986). A baix, *Retallable de Quim Nadal*. *El Caciqüe* (octubre 2002).

La revista, que es venia per 125 pessetes al Cau del Llop i a la Llibreria Montseny de Santa Eugènia de Ter, va tenir el suport del *Punt Diari* —de fet, la composició i els fotolits es van fer als seus tallers— i de diversos programes de ràdio de les emissores locals, com ara *Tocatta Sniff*. Al seu voltant es va crear un microclima molt especial, que va culminar l'1 de febrer del 1983 amb la presentació del primer número, a càrrec de l'artista Enric Marquès. Segons Marquès, la revista era filla d'una nova concepció del còmic sorgida «del feminisme, de la marginació, del porno dur i del rock, del subconscient individual i col·lectiu, de la corrupció dels poders, d'un romanticisme cal·ligràfic neomodernista, de la més pura ferocitat expressionista. I de tots els fantasmes, obsessions, frustracions, neures i fàstics que es vulgui».

Tota aquesta empena inicial no va tenir continuïtat. Tot i que es van preparar els continguts del segon número, no va arribar a sortir mai per problemes econòmics. En tot cas, s'ha de remarcar que van ser uns pioners de les llicències lliures i del *copyleft* molt abans d'Internet: «Recomanem la reproducció total o parcial sense l'autorització de ningú», s'afirmava en els crèdits de la revista, que va publicar còmics de David Vivó, Víctor Sanvicens, Sebastià Roig, Jordi Pla, Josep Admetlla, JAP, Albert Bosch i altres dibuixants.

Des de la Selva al món

La primavera de 1986 sortia al carrer el primer número de *El Llibre de la Selva*, una publicació de «còmic català» nascuda a la comarca de la Selva, gràcies a un col·lectiu de joves dibuixants amateurs d'Arbúcies, Breda i Sant Hilari Sacalm, tot i que es va obrir de seguida a col·laboradors d'altres punts de les comarques gironines. En aquesta revista, hi van publicar alguns dels seus primers treballs Ricard Dilmé (*Torna Serrallonga 1640*) i Quim Bou. Aquest darrer també havia col·laborat durant aquella època iniciàtica en altres fanzines com ara *Visca la Xisca!* i *Heròmic*, una revista que va crear el 1985 amb dos companys de la Salle de Girona, Francesc Lluís Rodríguez i Quim Solà-Morales.

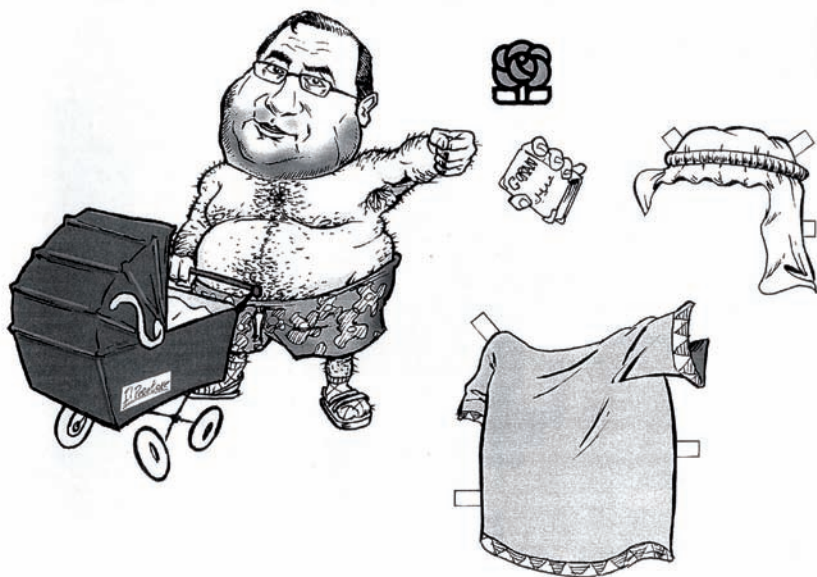
Durant la dècada que va estar dirigint uns tallers de còmic al Centre Cívic de Sant Narcís de Girona (1995-2005), Quim Bou publicaria una sèrie de fanzines amb els treballs dels alumnes. Un d'aquests alumnes va ser el figuerenc Carles Ponsí, que també es dedicaria professionalment al còmic i la il·lustració.

Lubricat banyolina

Lubric Cronic – fanzine de còmic i rock va sorgir a Banyoles la tardor del 1983. Se'n van publicar cinc números, impulsats per joves que estudiaven a l'institut Pere Alsius. *Lubric Cronic* va ser una bona i, com sempre, efímera mostra de l'activa escena cultural i musical alternativa banyolina, com ho va ser també molts anys després *Green*

Recortables EL CACIQUÉ

Colecciona nuestros muñequitos y sus ropitas

En aquesta revista —El Llibre de la Selva— hi van publicar alguns dels seus primers treballs Ricard Dilmé (*Torna Serrallonga 1640*) i Quim Bou

Onions per a l'escena *hardcore* de Sant Feliu de Guíxols. *Lubric Cronic* va publicar entrevistes a grups tan destacats com Golpes Bajos i The Chameleons, o a dibuixants de còmics com Montesol.

Com explicava un membre del col·lectiu, Rosky Ros, editar i distribuir la revista els representava un esforç econòmic i d'implicació personal tan important —van començar amb fotocòpies, però els dos últims números els van portar a la impremta—, que el projecte no va poder resistir gaire més temps.

Un puzzle polièdric

Seguir la pista dels fanzines i les publicacions alternatives no és fàcil, per la seva mateixa naturalesa i perquè hi ha poques persones —ja no diguem biblioteques o institucions públiques— que hagin preservat aquestes revistes de tiratges reduïts i existència atzarosa. Alguns exemplars els guarden activistes amb memòria, com ara Manel Mesquita —quan el truco per demanar-li assessorament, el trobo al vaixell de l'Isidre: al final, tot lliga—. Parlem de fanzines com *Llamp de Llamp*, *La Cicatriz* —fet a finals dels vuitanta pels interns de la presó de Girona—, *L'Apuntenca*, revista de l'associació que gestionava la sala La Pontenca, al Pont Major, i d'altres publicacions més recents com ara *Córnea...* Un altre cas notori de premsa autogestionada i combativa va ser *El Cacique* (*Revista secreta de la ciudad de Girona*), apareguda el 2002 sota la direcció de César Galiano, en un nou intent per desestabilitzar amb humor l'etern immobilisme gironí. No ho van aconseguir, però s'ho van passar molt bé, que és el que importa en aquests casos.

Xavier Castellón és periodista.

<< Vinyeta d'Oskar Ramone. Hueso Duro, núm. 8.

JOAN COS: PINZELADES D'HUMOR BLANC

Joan Cos (1931-1994) va néixer a Espolla, a l'Alt Empordà. Va ser un creador que va conrear diverses manifestacions artístiques, com la pintura, la il·lustració, la caricatura i també la historieta. A finals dels anys seixanta, Cos va aterrar al *TBO*, just en uns moments en què la revista buscava la seva identitat mentre les publicacions de Bruguera començaven a monopolitzar el mercat. Hi va arribar amb un humor blanc i enginyós, que encaixava amb els plantejaments d'una revista que es va mantenir amb notable dignitat en el panorama editorial al llarg de més de vuitanta anys.

Amb un estil gràfic deutor de les creacions clàssiques de Benejam —especialment del seu personatge *Melitón Pérez*— i de les aportacions innovadores de dibuixants com Muntañola, que ell filtrava amb el seu talent personal, Cos es va trobar molt a gust en les historietes curtes, de tres o quatre vinyetes, que, sense un personatge fix, li permetien desenvolupar amb habilitat les situacions còmiques que caracteritzaven les seves aportacions.

Joan Manuel Soldevilla, és estudiós del còmic

IMATGES DEL BISEMANARI HORA NOVA (ACAE)

>> Drac Català, núm. 6 (2003). Portada de Carles Roman.

>> Dr. Portlligat (2004). Portada de David Ayén.

També publiquem tebeos!

La historieta s'ha incorporat al món editorial gironí amb una regularitat inesperada

La presència d'editorials de còmic gironines en poblacions petites ha significat un canvi de paradigma respecte al panorama tradicional, en què les empreses del medi estaven arrelades a Barcelona. Fins fa pocs anys, l'edició d'histories en el nostre àmbit geogràfic s'havia mogut sovint entre el voluntariat i l'amateurisme.

JOAN MANUEL SOLDEVILLA > TEXT

El món dels còmics a casa nostra sempre ha estat centralitzat al voltant de Barcelona, veritable gegant que no només ha exercit aquesta capitalitat en les edicions en llengua catalana sinó també en llengua espanyola. A partir d'aquesta realitat, qualsevol iniciativa més enllà de la capital sempre ha estat marcada per la dificultat que suposa trencar unes dinàmiques consolidades per anys de tradició.

Aquest article vol repassar les iniciatives endegades des de les comarques gironines, que han ofert un ventall ben ampli de vies d'edició: des de les propostes autogestionades a les iniciatives dutes a terme amb el suport de les institucions, passant per iniciatives arriscades o per projectes multinacionals, que han arribat a tenir un paper decisiu en el panorama de les edicions de tebeos a Espanya. La suma de tot plegat permet dir que la història recent dels editors gironins d'histories és tan diversa com interessant.

Voluntaris i professionals

Enigma Còmics (2000-2003) va ser un projecte sorgit des de l'Escala. Va ser una iniciativa del dibuixant de Portbou Carles Roman, que es va autoeditar els vuit exemplars de la col·lecció *Drac Català*, un *comic book* que narra les aventures del primer superheroï català. L'heroi, de fet, es deia al principi *Capità Catalunya*, però va haver de canviar de nom per problemes de drets d'autor. La col·lecció va sortir en un moment de consolidació del gènere de superheroï a casa nostra, fet que li va permetre un ressò ampli als mitjans de comunicació.

Brau Edicions, des de Figueres, ha endegat un parell d'iniciatives prou singulars. La més duradora ha estat l'edició dels Premis de còmic Josep Escobar (2001-2008), un concurs convocat per l'Ajuntament de Granollers que tenia per objectiu honorar la memòria del pare de Carpanta i Zipi y Zape, així com oferir als joves dibuixants de còmic del país una plataforma de difusió de la seva obra. Brau va treure vuit volums d'una col·lecció que, analitzada en perspectiva, ens ofereix una panoràmica completa de quines

Enigma Còmics (2000-2003) va ser una iniciativa del dibuixant Carles Roman, que es va autoeditar els vuit exemplars de la col·lecció *Drac Català*

han estat les tendències i les orientacions dels nostres dibuixants abans d'entrar en els circuits comercials. L'altra iniciativa de l'editorial va ser el *comic book* *Dr. Portlligat* (2004), una al·lucinada i brillant fabulació sobre la figura de Salvador Dalí, escrita per Sebastià Roig i dibuixada per David Ayén, que ofería una delirant visió de l'artista surrealista convertit en superheroi.

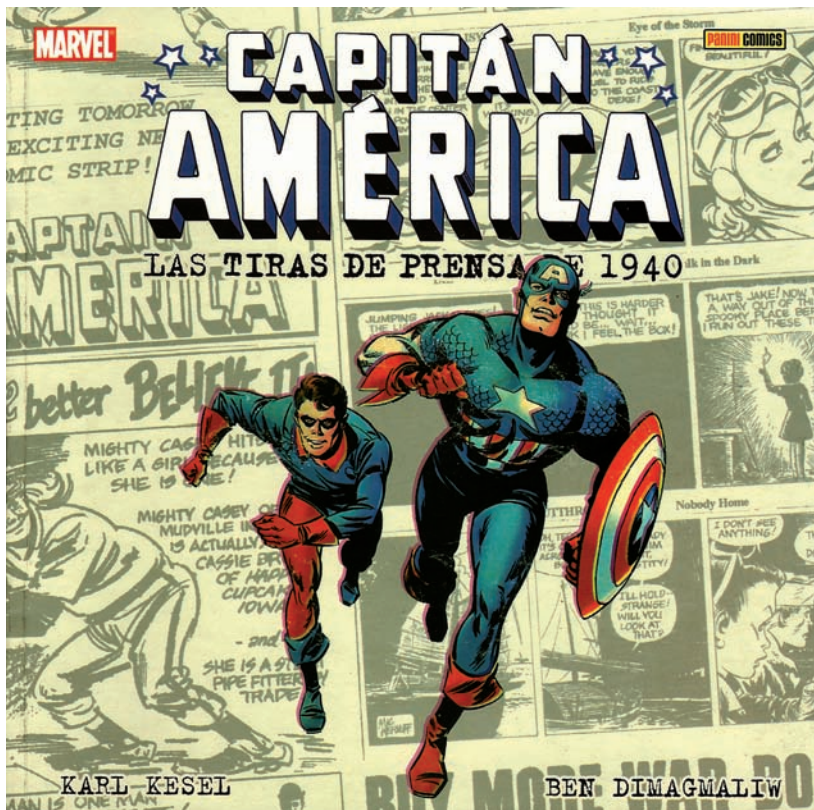
Edicions Baix Empordà va traslladar una altra icona cultural a la historieta amb l'àlbum *Notes de Josep Pla en còmic* (1997), basada en la figura i els textos de l'escriptor de Palafrugell. L'obra, dibuixada per Joan Aliu i Alfons López, és un treball rigorós, dut a terme amb la garantia professional de dos autors amb una trajectòria àmplia i dilatada en el món del tebeo.

Maqui Edicions, a Girona, és una editorial especialitzada en jocs de rol, però va treure el mercat *Orn integral dues espases* (2006), un volum recopilatori de totes les històries curtes de la sèrie creada per Quim Bou, el més important dibuixant de còmics gironí del moment. La sèrie, d'ambientació medieval i protagonitzada per animals antropomorfitzats —en la línia de *Blacksad*— era recollida en la modalitat d'integral, una iniciativa sorgida ja fa anys al mercat francès que, a poc a poc, ha anat quallant aquí.

Menció remarcable mereix el segell garrorxí Rossell Comics, impulsat per Manel Alentorn, el qual, amb una proposta innova-

Brau Edicions, des de Figueres, ha endegat un parell d'iniciatives. La més duradora ha estat l'edició dels Premis de còmic Josep Escobar (2001-2008)

dora i singular, ha aconseguit fer-se un lloc en el mercat. Des de 2006 ha iniciat la publicació d'àlbums de còmic d'origen preferentment francès i ha forjat un sòlid catàleg on coexisteix la temàtica d'humor —*Los profes*, *Las sisters*— de fantasia —*Los legendarios*— o d'aventures —*La rosa escarlata*—, però on també tenen cabuda els estudis sobre autors clàssics —Jack Kirby—, les novel·les gràfiques o les biografies en còmic de fenòmens musicals únics com els Beatles o Michael Jackson.

Amb una seixantena de títols publicats, la jove editorial d'El Mallol potencia sèries com *Okko*, de Hub, sobre els samurais de l'imperi de Pajan, o *Amores frágiles*, de Jean-Michel Beuriot i Philippe Richelle, ambientada a la II Guerra Mundial, a més de donar a conèixer el talent d'autors com Patricia Lyfoung, Jung o Olivier Berion.

Un colós a Torroella

El cas de Panini mereix un tractament més extens ja que, en els darrers anys, la seva aportació ha estat decisiva en el panorama del còmic editat a Espanya. De tots és conegut que l'empresa situada a Torroella de Montgrí, dirigida per Lluís Torrent, ha convertit la vila

>> *Panini Comics* disposa dels drets dels superherois de la Marvel, fet que ha multiplicat la seva activitat editorial. *Rossell Còmics* publica àlbums de còmic europeu com *Amores Frágiles*, de Jean-Michel Beuriot i Philippe Richelle.

empordanesa en la capital del cromo des de fa dècenns. Més enllà d'aquesta tasca, la filial espanyola de la multinacional Panini ha desenvolupat, en els darrers deu anys, una gran activitat en múltiples camps editorials, inclòs el de les vinyetes.

L'any 2001, l'empresa va irrompre en el mercat del còmic amb una nova edició de *Les aventures de Tintín*. Un acord amb l'editor belga Casterman va permetre endegar aquest projecte, presentat amb un format diferent i traduccions noves en català i castellà, a càrrec de l'empresa gironina Link. Els àlbums van obtenir una gran resposta i van fer renèixer l'interès per l'obra d'Hergé. A partir d'això, Panini es va engrescar a traduir i distribuir altres materials del catàleg de Casterman, com els àlbums de *Le chat* o *Caroline Baldwin*, personatges molt populars al mercat franco-belga.

Aquesta irrupció en el món del tebeo va tenir continuïtat amb un projecte de més repercussió mediàtica i comercial, l'edició a Espanya dels còmics Marvel des de l'any 2005. Marvel és l'editorial de còmics de superherois més important del món, i en el seu catàleg apareixen personatges llegendaris com Spiderman, X-Men, Fantastic Four, Captain America i Hulk, sorgits de la ploma del guionista Stan Lee a mitjan anys seixanta.

L'adquisició dels drets de Marvel significava produir, des d'una vila allunyada dels grans centres de població, uns quaderns de còmic d'enorme abast comercial. Davant del repte, l'editorial de Torroella va crear un equip d'experts —la figura d'Alejandro Martínez ha estat i és cabdal— i va començar a publicar aquestes col·leccions amb qualitat i rigor, amb les quals va obtenir una resposta entusiasta per part del públic.

Aquest va ser, però, només el primer graó d'una nova etapa. Des d'aquell moment, Panini va començar a editar *manga* amb regularitat i es va arriscar a desenvolupar una política editorial de recuperació de sèries clàssiques, allunyades del món dels superherois, com *Flash Gordon*, *Julieta Jones* i *Prince Valiant*; també va rescatar el treball publicat en revistes angleses, a través d'agències, de grans artistes com Hugo Pratt, Alberto Breccia, Solano López o Víctor de la Fuente.

Prosseguint amb aquest dinàmica creativa, l'editorial torroellenca ha publicat

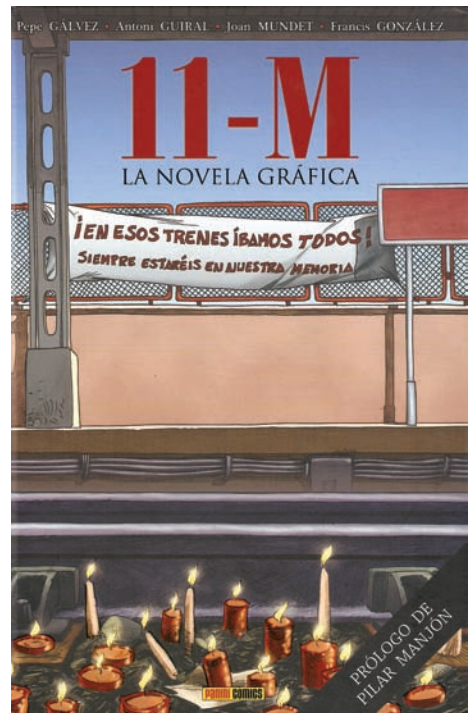
produccions pròpies de tota mena. Així, ens trobem amb àlbums associats a èxits esportius —al Barça i la Masia o al triomf del Mundial de futbol—, a grups musicals de profund ressò social —Estopa— o amb obres d'una enorme maduresa, com la novel·la gràfica sobre els atemptats de l'11-M. Com a culminació d'aquesta política editorial destaca la monumental història del còmic *Del tebeo al manga*, escrita per Antoni Guiral, un treball imprescindible del qual ja s'han publicat vuit volums.

Els números de Panini

Panini va facturar l'any passat 160 milions d'euros. En el camp de la historieta, amb gairebé 3.000 còmics publicats, s'ha convertit en una de les editorials de referència a tota Espanya. Només durant el 2011 va publicar al voltant de 500 còmics, amb unes tirades enormes (el tiratge habitual dels còmics de grapa és de 10.000 exemplars, mentre el dels llibres no baixa dels 5.000).

Els personatges més venuts de la línia Marvel continuen sent *Spiderman* i *Los Vengadores*, al costat dels productes *Marvel DeLuxe* i *Omnibus*. Entre els productes diferents de Marvel han tingut molt èxit els títols *Kick-Ass* i *Nemesis*, mentre que en el terreny del *manga* destaca *Caballero Vampiro*.

>> Volums recopilatoris dels Premis Escobar.

Menció remarcable mereix el segell garrotxí Rossell Comics, impulsat per Manel Alentorn, que ha aconseguit fer-se un lloc en el mercat

Un projecte editorial d'aquestes característiques comporta una infraestructura on treballen 91 persones. El departament editorial està format per 10 treballadors, que coordinen dotzenes de col·laboradors externs. A més de la seu de Torroella de Montgrí, l'empresa disposa d'un magatzem de 10.000 m² al polígon de Celrà, que usa com a plataforma logística.

La distribució és un dels elements fonamentals per a Panini. A més de comptar amb una presència important a Internet, els seus articles es distribueixen per 150.000 punts d'Espanya i 15.000 més a Portugal. L'empresa també disposa de 5.000 *Panini points*, que equivalen a zones exclusives només per als seus productes, situades en quioscos, llibreries i grans superfícies.

El futur, doncs, es presenta engrescador per a la filial empordanesa de Panini. De la mateixa manera que Marvel ha apostat als EUA per l'edició en format digital, l'empresa està treballant en estratègies i tecnologies que li permetin ser present en aquest nou segment de mercat.

Joan Manuel Soldevilla és estudiós del còmic.

JOAN ALIU: CRÍTICA I CONSCIÈNCIA SOCIAL

Joan Aliu i Puig (Palafrugell, 1950), guionista i dibuixant de llarga trajectòria, va començar «una mica tard en aquest ofici». A final dels anys setanta va estudiar a l'escola Eina, a Barcelona, i es va incorporar a l'Equip Butifarra, coordinat per Alfons López i integrat per ninotaires actius i conscienciats. El grup va editar revistes com *Butifarra!*, *Más Madera* o *Cul de Sac*, per a la qual Aliu va crear una campanya punyent amb els lemes «Pròximament, a prendre pel cul» i «Aviat, a prendre pel sac».

Aliu va compartir estudi amb Rafael Vaquer, Alfons López i Rafa Gordillo, des d'on van realitzar projectes com *Història de les Balears en còmic* (1982), amb Jaume Vidal Alcover, amb qui Aliu havia fet l'àlbum *Història de l'Onze de setembre de 1714*. L'empordanès també va crear *Història de l'Anna a Santa Coloma de Gramenet* i *Història de Barberà*.

De retorn a Palafrugell, des de l'any 1989, va portar l'actual llibreria Mediterrània Espai Fòrum i va publicar *Història de Palafrugell* —amb Joan Badia—, i *Notes de Josep Pla en còmic*. Després d'haver estat regidor de Turisme i Ensenyament, Aliu continua fent l'acudit de la *Revista de Palafrugell* i, sempre combatiu, té al cap una historieta per explicar els orígens de la crisi actual a través de la Caputxeta Vermella.

Xavier Castellón és periodista.

>> Andreu Martín, guanyador del I Premi Internacional de Còmic Costa Brava.

Premis de tota mena

L'obra dels ninotaires ha estat reconeguda per concursos i amb honors diversos

JOAN MANUEL SOLDEVILLA > TEXT

Les comarques gironines han impulsat força iniciatives per reconèixer l'obra d'artistes dedicats a la historieta i l'humor gràfic. De tots aquests premis, el més antic en el temps i que encara continua convocant-se és el Memorial Adrià Blasco, organitzat per l'Ajuntament de l'Escala i la Fundació Víctor Mora, i amb el qual va ser guardonat un jove Carles Román, l'autor de *Drac Català*.

Fins al moment, el premi amb més ressò ha estat el Premi internacional d'humor Gat Perich, nascut l'any 1996, i que fins al 2005 s'organitzava i concedia a Llançà.

Cada any es desplaçava cap a aquesta vila una caravana d'humoristes, que recordaven el cèlebre ninotaire i concedien els guardons. La nòmina de premiats va distingir autors tan importants com Jean Plantu, Mingote, El Roto, Gila, Forges o Cesc.

Amb la voluntat d'engrescar els joves talents, van destacar dues iniciatives al llarg dels anys noranta: el Memorial Joan Cos, a Espolla, i el Premi Calonge-Sant Antoni. Per evocar l'aportació de Joan Cos, la vila natal de l'artista va organitzar l'any 1997 el premi de còmic i il·lustració, que encara es manté. El premi de Calonge-Sant Antoni, iniciat l'any 1996, va ser una iniciativa més

COL·LECCIÓ D'IMATGES DEL BISETMANARI HORA NOVA [LACIE]

>> Cesc i El Roto reben l'estatueta del gat Perich, l'any 97.

El guardó amb més ressò ha estat el Premi internacional d'humor Gat Perich, nascut l'any 1996, i que fins al 2005 s'organitzava i concedia a Llançà

LLUÍS PUIGBERT: EL GAG ARTESANAL

Lluís Puigbert (Figueres, 1968) va estudiar disseny gràfic a la Llotja de Barcelona. La seva afició al còmic el va dur a fer la tira humorística *Gat i Gos* (1996) per al setmanari *L'Empordà*, on encara es publica. Al cap d'uns anys passava a les pàgines de l'edició gironina d'*El Punt* (2000), on dibuixa una vinyeta diària, de temàtica sociopolítica, que oscil·la entre el motiu ultralocal i l'universal.

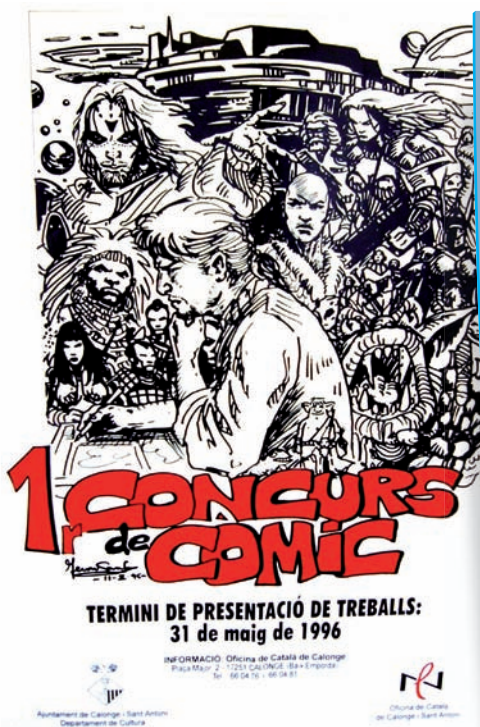
Amb el temps, Puigbert ha anat derivant cap als acudits de fons nu, protagonitzats per personatges esquemàtics, de traços vius i àgils. Tot

sovint, el concepte o l'efectivitat lingüística del gag passa al davant del dibuix, amanit amb petites notes de color.

Les seves possibilitats expressives es van poder apreciar molt millor en els dos quaderns de la sèrie *Els viatgers d'Empolis* (2005 i 2006), unes aventures espaciotemporals escrites per Juan Jesús Aznar, que va editar el Museu de la Tècnica de l'Empordà.

La seva activitat en el món del disseny es manté viva en la creació de cartells, imatges corporatives o el muntatge d'exposicions a la comarca altempordanesa.

Sebastià Roig és periodista.

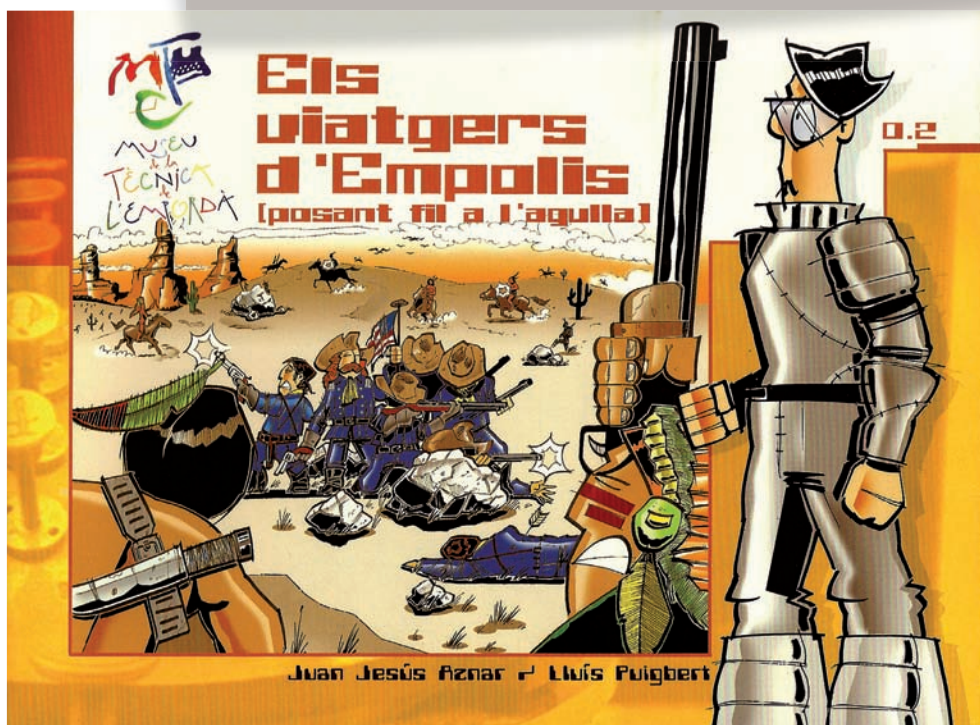

>> *Cartell del 1r Concurs de Còmic de Calonge i Sant Antoni (1996).*

àmplia i que diversificava els seus premis en categories específiques. Des de Blanes (1990) i Castell-Platja d'Aro (2007) també s'han promogut concursos i s'han publicat les obres premiades.

Cal fer esment de la darrera iniciativa, el Premi Internacional de Còmic Costa Brava, convocat pel Patronat de Turisme Costa Brava i l'Ajuntament de Torroella de Montgrí, a proposta de l'editorial Panini; el guardó, dotat amb 20.000 €, suposa una veritable fita en el panorama internacional. L'obra *Ocupante*, amb guió d'Andreu Martín, dibuix de Jorge Jacobo Navarro i acoloriment de Carlos Ruano, ha guanyat la primera edició. *Lantern Jack*, de l'autor alemany Martin Frei, n'ha quedat finalista.

Joan Manuel Soldevilla
és estudiós del còmic.

Una taca que s'escampa

Un repàs ràpid a les iniciatives dutes a terme per divulgar la historieta

SEBASTIÀ ROIG > TEXT

>> *Una publicació del col·lectiu gironí 4 Rius de Tinta (2009).*

>> *Francisco Ibáñez, una presència habitual en els festivals gironins.*

Amb l'inici de la transició democràtica, el còmic va experimentar un reconeixement per part del públic, dels intel·lectuals, dels mitjans de comunicació i dels estaments oficials. El prestigi aconseguit era capaç de catalitzar iniciatives com la I Setmana del Còmic a l'Empordà (1980), organitzada per la discoteca Charly i la Galeria d'art Canaleta, de Figueres, que va comptar amb l'obra i la presència d'autors de la revista *El Jueves*.

La historieta també va servir de vehicle per a la normalització lingüística. Òmnium Cultural de l'Alt Empordà va incloure, el 1981, la realització d'una auca o un còmic entre les proves del seu concurs de treballs en llengua catalana. L'Ajuntament de Girona també va aprofitar el potencial comunicatiu de les vinyetes, l'any 1982, en el fulletó *El català, una llengua mil·lenària per al futur de Catalunya*. El llibret, dissenyat pel grup Praxis (Bep Marquès i Lluís Bosch Martí), tenia l'objectiu de normalitzar l'ús del català entre els escolars gironins. Al cap de pocs anys, un grup d'alumnes de COU de l'institut Santiago Sobrequés s'atrevia a editar *La Taca* (1985), una revista d'histories en català.

Còmic i il·lustració van compartir sala d'exposicions amb poesies visuals i fotografies, al Col·legi d'Aparelladors de Girona, com a part de l'antològica «Catalunya, centre d'art» (1986). Aquell mateix any, el governador civil Pere Navarro es queixava pels continguts independentistes d'una de les obres guanyadores del III Concurs Juvenil d'Historieta, que promovia la Generalitat.

A la ciutat de Girona, la primera gran manifestació popular dedicada a la historieta va tenir lloc el setembre de 1987. El col·lectiu Taca de Tinta va organitzar el festival Girona-Còmic, durant el qual es va inaugurar una exposició dels alumnes de la Facultat de Belles Arts de Barcelona, i es va pintar un mural col·lectiu a la plaça Santa Susanna.

El prestigi aconseguit era capaç de catalitzar iniciatives com la I Setmana del Còmic a l'Empordà (1980), que va comptar amb la presència d'autors de la revista *El Jueves*

QUIM BOU, DIBUIXANT DE CÒMICS

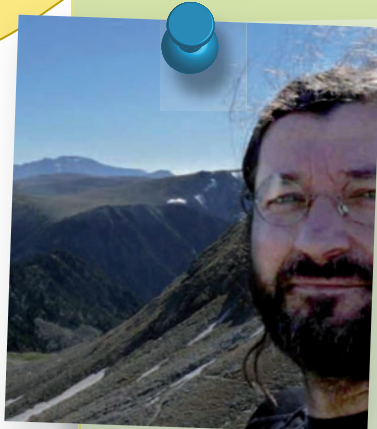
La fórmula estava molt allunyada de l'habitual dels salons del còmic. Que se'n fes una edició a Girona va estar a punt de fer-se realitat l'any 1995, quan els responsables de Ficòmic —entitat organitzadora del Saló Internacional del Còmic de Barcelona— van contactar amb la Fira de Girona, per organitzar-hi un saló. Tot i anunciar-se'n les dates, no es va arribar a un acord i el projecte va quedar ajornat sine die. El còmic hauria d'esperar al 1997 per entrar al recinte firal gironí. Ho va fer sota l'etiqueta Rock & Còmic, aprofitant la celebració de la V Fira del Disc de Colleccionista, i ja no se'n mouria fins a la darrera edició (2003).

En els últims anys, el creixement progressiu de l'empresa Panini en el camp editorial i la seva voluntat de vertebrar-se en el territori han ajudat a promoure un Festival del Còmic a Torroella de Montgrí (2007), en col·laboració amb l'Ajuntament. La iniciativa, que arriba a la sisena edició, s'allunya del model de saló i prefereix emmirallar-se en el festival francès d'Angulema.

L'Ajuntament d'Olot, a través de l'Institut de Cultura, ha publicat quatre títols dins la col·lecció *El Gamarús* que combinen el conte i el còmic. Pep Fargas ha escrit aquestes obres, amb la voluntat d'acostar la història de la Garrotxa a la mainada. Els llibres apareguts són: *El misteri de Sant Esteve* (dibuix de Jaume Cots, 2006); *La cabanya d'en Maruny* (Jaume Cots, 2008); *L'orde de l'escorpi* (Quim Bou, 2009); i *Una bomba a la corbata* (Quim Bou, 2009).

Cal remarcar, finalment, l'aparició del col·lectiu 4 Rius de Tinta, que aplega una vintena de dibuixants i autors de còmic. El grup va publicar una revista homònima, l'any 2009, amb el suport de l'Ajuntament de Girona. El segon número va sortir el 2011, però només en format digital. El col·lectiu manté obert un bloc (4riusdetinta.blogspot.com.es), des d'on continua escampant la taca del còmic amb ganes i energia.

Sebastià Roig és periodista.

Quim Bou és el més popular dels autors de còmics gironins. Inclassificable o polièdric, s'ha passejat per l'*underground*, la fantasia i els universos paral·lels, el costumisme, la política, les històries urbanes i quotidianes, la sèrie negra i el terror. Sol escriure els seus guions, però ha col·laborat amb altres guionistes: ell i Al Garcia signen els àlbums *A reventar!* (1996) i *Cercanías* (1998), per a Ediciones La Cúpula.

Natural de Vidreres, veí de Cornellà del Terri i al món des del 31 d'octubre del 1971, viu del dibuix, la il·lustració i el còmic. Té obra publicada per les editorials La Cúpula, Dude Comics i Dolmen Editorial, i a les revistes *Makoki*, *El Vibora* i *Cavall Fort*. En aquesta publicació té una plana quinzenal fixa del seu personatge *Ornis*, la seqüela infantil d'humor blanc de la seva gran saga.

És un artista versàtil, com ho demostren els premis que ha rebut: al Millor Guió, per *Oro Rojo*, al Saló del Còmic de Barcelona 2003 en la categoria de Votacions Populars; també va ser reconegut com a Millor Guionista en els Premis ComiCat 2010. Tanmateix, la seva obra més celebrada és la sèrie *Orn*, un univers medieval de personatges antropomòrfics, en què el personatge principal i protagonista està inspirat en el seu gos d'atura. Va rebre el guardó al Millor Dibuixant de l'Estat espanyol dels Premis de la Crítica 2009, 2008 i 2007 per *Orn*, que també va ser reconeguda com a millor obra. I també va guanyar el Premi a la Millor Obra al Saló del Còmic de Barcelona 2009 en la categoria de Votacions Populars.

Salvador Garcia-Arbós és periodista.

AJUNTAMENT DE TORROELLA DE MONTGRI - L'ESTARTIT

Llibreries: els santuaris dels fans

Des dels anys vuitanta, Girona ha tingut botigues especialitzades en còmic

XAVIER CASTILLÓN > TEXT

Va haver-hi un temps, la segona meitat dels anys noranta, en què Girona va acollir tres llibreries especialitzades en tebeos. Era una xifra superior a la de principi dels vuitanta, quan havien coexistit La llibreria del còmic, al carrer d'Isabel la Catòlica, i La vinyeta, a la plaça Marvà. Aquesta nova conjunció historietística es va produir a final de 1994, quan Norma, aleshores l'única cadena de botigues de còmic a l'Estat espanyol, va obrir la seva subseu gironina a l'exemple de la ciutat, en unes galeries situades entre els carrers Migdia i La Salle.

Més o menys per aquella època, l'escriptor, guionista i dibuixant eventual César Galiano va obrir Max Pandora, una botigueta batejada amb el nom d'un dels seus personatges. El local, al cèntric carrer Ciutadans, es va convertir en un punt de trobada dels amants del còmic i del *comix* (la variant underground, per entendre'ns). Hi confluïen tota mena d'activistes i creadors, com els que van posar en marxa el fanzine *Estràs*. Max Pandora va ser una aventura àcrata, romàntica i, per tant, efímera. Més tard, el sempre actiu Galiano va impulsar nous projectes com el fanzine *El Cacique*, fins que va decidir marxar de Girona, una mica per desesperació.

>> Còmics 22, des de 1994 al servei de les vinyetes.

Va haver-hi un temps, la segona meitat dels anys noranta, que Girona va acollir tres llibreries especialitzades en tebeos

Còmics 22, el referent inalterable

Còmics 22, nascuda també el 1994, és l'única d'aquelles tres botigues que encara continua oberta i amb bona salut. Vinculada a la Llibreria 22, i situada també al carrer Hortes, s'ha guanyat a pols el reconeixement com a establiment especialitzat en la matèria. Sense arribar als nivells de dinamisme ni al rècord mundial de presentacions de la seva germana gran, Còmics 22 exhibeix una oferta àmplia i variada que va des del *manga* als superherois de Marvel i DC, passant pels clàssics de la línia clara, la novel·la gràfica o les edicions per a sibarites de la historieta, que tenen en la llibreria un excel·lent punt de trobada i debat, ja que també s'hi porten a terme presentacions, signatures de novetats i altres accions promocionals.

Còmics 22, creada primer com a apartat dins de la 22, va emancipar-se i va traslladar-se a unes galeries properes i, més tard, al local que ara comparteix amb el quiosc i els llibres de butxaca. Un dels seus primers encarregats va ser Ernest Riera, un bon coneixedor del món del còmic i traductor de sèries tan glorioses com *V de Vendetta*, *300* i *The Sandman*.

J. C. NEGRE: AVENTURES DE LÍNIA CLARA

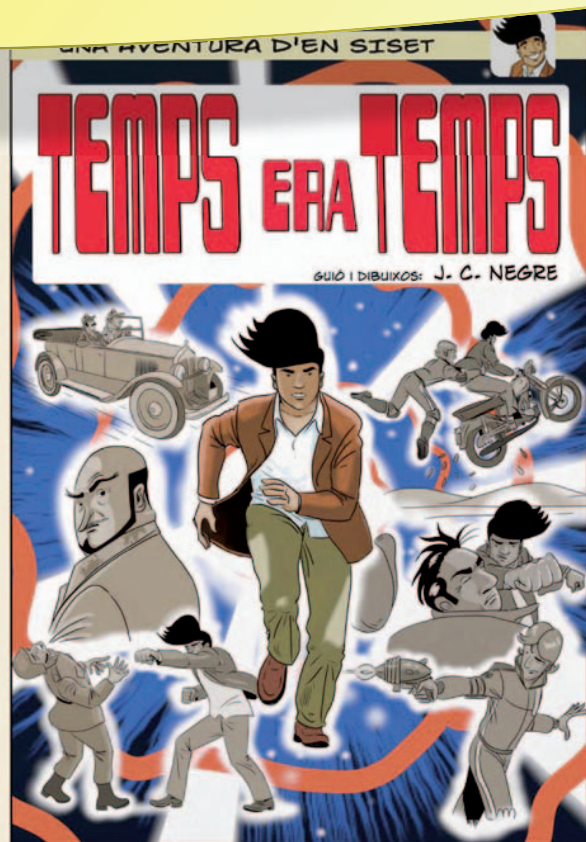
Joan Codina Negre (Girona, 1965) és un dibuixant «100 % autodidacte» i autor a temps parcial, com correspon a un advocat que treballa en una assessoria i és pare de dues parelles de bessones. Se'l coneix sobretot com a creador d'en Siset. Aquest intrèpid personatge, agent del Departament Especial d'Investigació de la Generalitat de Catalunya,

ha protagonitzat tres aventures: *La llegenda del Tapís* (2005), *Operació Iceberg* (2009) —aquests dos títols publicats pel diari *El Punt*— i *Temps era temps* (2011), un viatge per l'evolució històrica del món de l'empresa, amb què la Cambra de Comerç de Girona va commemorar el seu centenari.

Les històries d'en Siset, un gironí enamorat de la seva ciutat, són «gironinament genuïnes» i estan marcades per la línia clara, tant per la nitidesa del seu dibuix com per la correcció «tintinesca» d'en Siset, personatge al qual fins i tot l'autor troba a faltar una mica més de mala llet.

Ara, sense presses ni data de publicació prevista, prepara el quart àlbum d'en Siset, *El tresor d'en Serrallonga*, que no serà un tresor convencional sinó «uns documents que posen en evidència moltes coses que als catalans ens agradaria sentir».

Xavier Castellón és periodista.

>> *Les llibreries generalistes i les biblioteques disposen d'espais especialitzats en historieta.*

Guillem Terribas, responsable de la llibreria, diu que la seva aposta per la historieta no ha estat sempre entesa en el seu entorn: «Jo considerava que no es podia obviar el còmic com una forma de literatura fonamental per entendre la nostra època. El temps ens ha donat la raó, perquè alguns intel·lectuals que menystenien el còmic ara hi estan accedint a través de la novel·la gràfica». Malgrat aquest desig, Terribas admet que el gruix del públic actual està format per joves amants del *manga* i dels superherois, cosa que els fa notar els efectes de la crisi sobre les economies sempre precàries del públic adolescent.

Altres temples de la vinyeta

La llibreria Còmics, de Palafrugell, és, des de fa uns disset anys, un dels pocs establiments especialitzats de les nostres comarques que ha aconseguit sobreviure als tsunamis de les modes, les tendències i les crisis: les generals i les del sector. Fundada i dirigida per Antoni Ruiz i la seva dona, la botiga dedica la meitat del seu espai al cò-

mic. Sense moure'ns del poble, ens trobem amb la llibreria Mediterrània. El fet de tenir al capdavant el dibuixant i guionista Joan Aliu li permet oferir un bon apartat de còmics, sense que aquesta arribi a ser l'especialitat de la casa.

La historieta viu un moment delicat. «Ara mateix la situació és molt complicada: es ven molt poca cosa», explica Antoni Ruiz amb un to de preocupació evident en les seves paraules. El que funciona millor és «el *manga*, els superherois i el còmic europeu de tota la vida». En canvi, la novel·la gràfica no té tanta sortida com sembla, si més no a la seva llibreria.

De mica en mica, moltes llibreries de les nostres comarques han anat dedicant un espai creixent de les seves lleixes i aparadors al còmic, en una tendència normalitzadora a la qual també ha contribuït, per exemple, la cooperativa Abacus, que, en els seus establiments de Girona i Figueres, disposa de bones seccions de còmics. Per contra, la petita llibreria especialitzada va perdre terreny, aquí i a tot arreu, en un món dominat cada

La llibreria Còmics, de Palafrugell, des de fa uns disset anys, ha aconseguit sobreviure als tsunamis de les modes, les tendències i les crisis

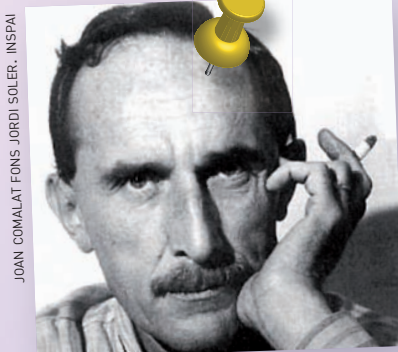
vegada més per les grans superfícies i per l'enorme hipermercat sense fronteres que és Internet.

Al marge d'alguna aventura romàntica i efímera, com la de la botiga olotina Moria (en honor a la mina del Nan de Tolkien), especialitzada en *manga* i gènere fantàstic, el sector no ha donat gaires sorpreses en els últims anys, i es manté en una estabilitat precària: una situació que, en realitat, no és tan diferent a la de les llibreries convencionals i les botigues de discos, els últims redutes que resisteixen a la nostra decadència com a societat de consum en caiguda lliure. Batman, vine i salva'ns de nosaltres mateixos!

Xavier Castellón és periodista.

JORDI SOLER, PERSEVERANT SURREALISTA

JOAN GOMALAT FONS JORDI SOLER. INSPA

Jordi Soler, *Hèlius*, és ninotaire, il·lustrador, fotògraf, entrevistador, cartellista, columnista i autor de mots enrevessats. Narcís-Jordi Aragó el va batejar com a «periodista orquestra», amb motiu d'una exposició al voltant de la seva obra gràfica, organitzada el 1992 pel Col·legi de Periodistes de Catalunya, primer a Barcelona i, després, a Girona.

És gironí, però va néixer el 16 d'abril del 1938 a Terrassa. La seva

família fugia dels bombardejos de l'aviació feixista italiana.

Va començar la seva activitat periodística a *Usted*, de l'orgullós feixista gironí Don Jaime Sureda Prat. Era una revista de publiportatges amb articles d'encàrrec i en què els entrevistats pagaven. Després se'n va anar a Madrid de publicista a Cointra, una empresa d'Alcalà de Henares on, en ple franquisme, l'*Hèlius* va colar, amb l'excusa de captar clients catalans, una pàgina en català titulada la *Página loca de Jordi Soler*, ja en la seva línia surrealista. Mentrestant, va col·laborar a *Presència* com a fotògraf i com a ninotaire, amb un personatge anomenat *Foteta*, precursor del *Sísif*.

Va col·laborar esporàdicament a *Punt Diari* fins al 13 de març del 1982, en què *En Sísif* esdevé una tira diària i remunerada. I, de rebot, entra en plantilla a *El Punt*. *Sísif* no és el seu *alter ego*. No. És un personatge repugnant inspirat en el cap que tenia quan treballava a Madrid.

És surrealista des del seu primer acudit: es troben dos tipus al bosc a davant d'un bolet: «¡Yo lo vi primero!»

Salvador Garcia-Arbós és periodista.

«Considero que no es pot obviar el còmic com una forma de literatura fonamental per entendre la nostra època»

Paisatge amb herois

Recordem tres casos singulars:
Capitán Trueno, Eric Castel
i Perico Carambola

La història, la cultura, la geografia i la migració turística d'aquestes terres han excitat la imaginació de guionistes i dibuixants de fora, que han volgut incorporar elements gironins al periple vital dels seus herois de paper i tinta.

>> El Festival Terra de Trobadors va consagrar, l'any 96, l'origen empordanès del Capitán Trueno.

El Capitán Trueno, empordanès

El Capitán Trueno és empordanès perquè ho va decidir el seu creador, Víctor Móra. Vull dir que podria ser fill de Torroella de Montgrí, de Sant Martí d'Empúries, de Roses o de la Selva de Mar. Això ho tinc força clar:

«El Capitán Trueno va néixer a la llunyana Hispània... A la Costa... No lluny d'una gran barrera muntanyosa... En una regió on bufa, a vegades, un endimoniat vent del nord...».

És de Castelló, de la capital del comtat d'Empúries. Ho sabem gràcies a l'aventura *L'endeví dels ulls morts*, amb dibuixos d'Ambrós, publicada el 1996 en les planes del quadernet *Fill de l'Empordà. Un mite dels còmics*, i editada per la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Castelló d'Empúries amb motiu del VI Festival Terra de Trobadors. Tanmateix, aquesta preposteració va ser publicada el 1983 en un dels fascicles de la *Historia de los Còmics*, produïda per Josep Toutain i dirigida per Javier Coma. El senyor Toutain n'estava molt orgullós: «És la història dels còmics més completa que existeix al món. Us ho asseguro».

És de Castelló d'Empúries perquè en Joan Casanovas va escoltar la meua idea de fer parlar català l'inefable aventurer. És clar, jo ja tenia el permís del senyor Móra, tot sigui dit. Casanovas em va dir que em posés en contacte amb la periodista Maria Crehuet, coordinadora, a final del segle xx, del Festival Terra de Trobadors. Per reblar-ho tot, Casanovas i Crehuet tenien una relació extraordinària amb Annie Goetzinger, dibuixant de la sensual *Felina*, el guionista de la qual és Víctor Móra.

Des del dia que decideix marxar de casa per no dur una vida parasitària, l'inefable Trueno viatja en companyia de Goliath el Trencaous i de Crispín.

Deu anys més tard, l'escriptor Pepe Gálvez i el dibuixant Alfonso López editen l'àlbum *Silencios, la juventud del Capitán Trueno*. En aquesta nova preposteració, del 2006, Gálvez i López aprofundeixen encara més en el mite de Castelló d'Empúries. No hi falta l'ambient comercial ni la coexistència amb la comunitat jueva, amb xicota inclosa. D'aquest àlbum, el que em fa més gràcia és que Goliath és de Besalú.

Salvador Garcia-Arbós
és periodista.

El Capitán Trueno és de Castelló, de la capital del comtat d'Empúries. Ho sabem gràcies a l'aventura *L'endeví dels ulls morts*, amb dibuixos d'Ambrós

Eric Castel: prodigi blaugrana

A finals dels anys setanta, l'Editorial Grijalbo va treure al mercat el primer volum d'una col·lecció que esdevindria un veritable fenomen social: *Eric Castel*. El còmic era creació de la guionista Françoise Hugues i del dibuixant Raymond Reding, i tenia la singularitat que estava protagonitzat per un jugador de futbol... del Barça!

En uns temps en què el món culer no tenia la projecció universal que té actualment, la sèrie va suposar el primer graó cap a la globalització del fenomen blaugrana, ja que es va publicar arreu d'Europa amb notable èxit. Raymond Reding era un dibuixant d'una llarga trajectòria, iniciada a la llegendària revista *Tintin*, i que s'havia especialitzat en el còmic esportiu amb sèries com *Jari* i *Vincent Larcher*.

Eric Castel era un jugador francès que fitxava pel Barça i esdevenia una celebritat futbolística. Els àlbums se centraven en el món de l'esport, però tot sovint el protago-

>> A l'àlbum *Silencios*, *Alfons López* i *Pepe Gálvez* incidien en les arrels comtals del personatge.

Eric Castel era creació de Françoise Hugues i Raymon Reding, i tenia la singularitat que estava protagonitzat per un jugador de futbol... del Barça!

>> El futbolista blaugrana Eric Castel va quedar subjugat per la bellesa de Tossa de Mar.

nista esdevenia un ocasional investigador, acompanyat sempre dels Tonis, una colla de nens que l'ajudaven a resoldre els casos.

La sèrie era interessant per la seva temàtica i per la seva narrativa àgil i engrescadora, però molt especialment per l'acurada documentació. La ciutat de Barcelona era retratada de forma precisa i exhaustiva. El lector català podia fruit d'aquesta mirada artística sobre la ciutat sorgida de la sensibilitat d'un dibuixant belga. Però no només Barcelona era un dels escenaris de les aventures sinó que, des del primer volum, la vila de Tossa esdevenia l'altre gran espai de la sèrie. L'Eric Castel se n'hi anava quan volia esbargir-se de la tensió esportiva, i allà coneixia la colla dels Tonis. Els carrers de la ciutat, el recinte emmurallat de Vila Vella, les seves platges i les cales de la Costa Brava esdevenien un entorn dibuixat amb cura per Reding, que demostrava un coneixement directe i exhaustiu de l'entorn marítim del Baix Empordà.

La sèrie es va mantenir al mercat durant quinze àlbums. Des de 2008, tot coincidint amb l'etapa més gloriosa del club de futbol, Norma Editorial ha anat reeditant tots els títols de la col·lecció.

Joan Manel Soldevilla
és estudiós del còmic.

Perico Carambola: atureu les rotatives!

Perico Carambola, nascut del talent gràfic de Miguel Gallardo i l'enginy literari d'Ignacio Vidal-Folch, és l'hereu natural del castròfic Reporter Tribulete. El personatge va ser creat per a la resurrecció de la revista TBO (1986), que va dirigir Joan Navarro, però va ser desenvolupat a les pàgines d'estiu de *La Vanguardia* (1993-1994).

Carambola era el becari perpetu de *Galanes*, una llardosa revista del cor. Manipulat a diari per Gonzalo Palomares, el redactor estrella de la casa, Carambola no dubtava a assumir els rols de *parazzi* o reporter *gonzo*, si gràcies a això podia aconseguir un contracte fix a l'empresa. L'agilitat narrativa de Gallardo i els diàlegs còmics de Vidal-Folch van donar unes aventures esplèndides, on es barrejava el gag físic de l'escola Bruguera amb l'esperit més destraller de Makoki.

>> Perico Carambola va patir grans desventures a la Costa Brava.

Durant el seu segon estiu d'existència, Carambola va convertir les comarques gironines en el seu centre d'operacions

Durant el seu segon estiu d'existència, Carambola va convertir les comarques gironines en el seu centre d'operacions. La recerca desesperada de *scoops* el va dur fins al Club Mediterráneo cadaquesenc o a les *boîtes* de Calella, seguint les petjades de la *jet-set*. El personatge va substituir el negre dissecat del Museu Darder, va entrevistar intel·lectuals obtusos a les masies del Baix Empordà, va empaïtar un clon de Julio Iglesias a Lloret i, en una mena d'apoteosi final, va acabar rebentant el famós suquet de Pere Portabella —rebatejat aquí com a Pollopera—. Tot plegat configurava un fresc crític envers les maneres de fer d'alguns periodistes, envers els interessos informatius de la premsa rosa i envers a la societat catalana del moment.

L'obra es va recollir a *Perico Carambola* (Glénat, 1994), que va obtenir el premi al millor guió del Saló del Còmic. Les desventures del reporter també formen part del recull *Héroes Modernos* (Glénat, 1998), que aplega les col·laboracions de Gallardo i Vidal-Folch.

Sebastià Roig és periodista.

EL «PUNCH» DE JOAN ANTONI POCH

IMATGES DEL BISETMANARI HORA NOVA [JACAE]

De cop precís, **Joan Antoni Poch**, JAP, passarà a la història entre els grans virtuoses de l'acudit gràfic polític. Fill d'una professora de dibuix, va néixer el 27 de juny de 1958 a Girona, i exerceix d'empordanès a l'Institut Ramon Muntaner, de Figueres, del qual ha estat el director. Publica cada dia l'acudit *La punxa d'en JAP* a les planes d'*El Punt Avui*. Va començar el

7 de novembre de 1980, quan la capçalera era encara *Punt Diari*.

Ha dibuixat per a totes les edicions del grup Hermes, des de *Presència* o *El Puntet* fins a la desapareguda *La Coma*, enyorat i desacomplexat suplement humorístic. També ha publicat acudits a *El Triangle*, *L'Empordà*, *Capçalera* i *Revista de Girona*. Ha il·lustrat llibres, especialment de contes de Maria Àngels Gardella, la seva esposa, la qual ha estat la guionista dels seus dos únics còmics: *Les aventures de Quima Guspira*, publicats setmanalment a *Presència*. *La Quima Guspira i els falsificadors* —primer títol de la sèrie— va ser publicat en àlbum. El segon, *L'infern blanc*, només es pot llegir en línia.

No entenc per què no ha estat reconegut amb el Premi Internacional d'Humor Gat Perich. Algun dia espero que algun dels membres del jurat de la Barcelona provincialiana i acomplexada que Perich detestava expliqui per què en JAP no ha rebut mai el guardó, ni quan es lliurava a Llançà.

Salvador Garcia-Arbós és periodista.

